

УДК 371.314

І. О. ЯБЛОЧНІКОВА

докторант

Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

ЗДІЙСНЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ-ФІНАНСИСТІВ У ПІВДЕННОЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

У цій публікації розкрито сукупність організаційних аспектів, що стосуються здійснення підготовки та формування професійної компетентності магістрів фінансової сфери у вищих навчальних закладах південно-європейських країн, зокрема, Іспанії, Італії та Португалії, а також з'ясовано можливість запозичення відповідного позитивного досвіду закордонних колег в систему вищої освіти України.

Ключові слова: професійна підготовка магістрів-фінансистів, формування компетентності фінансистів, вища професійна освіта в європейських державах.

Динамічні зміни економічної ситуації в нашій країні та світі в цілому, перманентні кризи змушують суспільство змінювати ставлення до організації підготовки у системи вищої професійної освіти. Метою реформ, котрі усі очікують, є зосередження зусиль освітян на підготовці не тільки висококваліфікованих кадрів, в загальноприйнятому розумінні, але й фахівців, здатних миттєво реагувати на динамічні зміни ситуації, негативні прогнози й різноманітні ризики, а також напрацьовувати й приймати відповідні ефективні управлінські рішення. У цьому сенсі, освітянам необхідно посилити увагу щодо організаційних й методичних засад реалізації навчального процесу у вищій школі, переорієнтації його змісту на підготовку спеціалістів, спроможних здійснювати заходи, націлені на розвиток та саморозвиток, неперервну освіту протягом усього життя.

Формування професійної компетентності фінансистів під час навчання, досягнення результатів освітньої діяльності, котрі відповідають установленим цілям, можливо лише завдяки спільним зусиллям викладачів вищих навчальних закладів, представників роботодавців та суспільства в цілому. При цьому, спільнота роботодавців, як зацікавлена сторона, має приймати активну участь у педагогічному процесі шляхом надання допомоги вишам в організації стажування і практики майбутніх фахівців, а також формулювання й висловлювання побажань стосовно змісту навчальних програм та актуалізації переліку відповідних умінь та навичок.

Проблемам реформування вищої професійної освіти, підвищення її якості присвячено праці багатьох як вітчизняних, так і закордонних науковців-педагогів. Так, Н. Ничкало зазначає: “Доцільним і перспективним може бути шлях виявлення прогресивних ідей того чи іншого зарубіжного досвіду, їх філософський, порівняльно-педагогічний аналіз, з'ясування концептуальних засад становлення і розвитку різних систем та освітньо-виховних моделей, їх порівняння з вітчизняними підходами, концепціями і

моделями та виявлення на цій основі можливих напрямів впровадження цих ідей в іншій державі, в тому числі і в Україні” [1].

Однак, як наголошує ця дослідниця, зазначене потребує розробки відповідного науково-методичного забезпечення процесу впровадження таких прогресивних ідей, з урахуванням сукупності чинників (соціально-культурних, економічних, соціологічних, психологічних, кадрових, матеріально-технічних та інших), а також суттєвої інноваційної спрямованості державної політики у цій галузі [1].

Метою статті є аналіз організаційних аспектів формування професійної компетентності фахівців фінансової сфери у вищих навчальних закладах південно-європейських країн та з'ясування можливості запозичення відповідного позитивного досвіду.

Питанням, що стосуються формування професійної компетентності спеціалістів економічного профілю у свій час приділялась увага у наукових публікаціях І. Демури, Ю. Деркача, Л. Дибкової, М. Голованя, Г. Чепорової та інших дослідників. Актуальні проблеми підготовки саме фінансистів із вищою освітою було висвітлено у працях Г. Астапової та С. Пілецької, Д. Бабашева, О. Воронкової, Л. Дмитриченко, А. Єпіфанова, Р. Квасницької і Г. Старостенко, С. Яблочникова [2]. Ними також реалізовано науково-педагогічний пошук та обґрунтування ефективних шляхів модернізації економічної та фінансової освіти в Україні та пострадянських державах.

До системного аналізу позитивного досвіду закордонних колег у справі формування професійної компетентності фахівців у європейських країнах, зокрема у Німеччині, вдаються у низці науково-методичних публікацій Л. Отрощенко (підготовка фахівців зовнішньоекономічного профілю) та В. Третько (підготовка магістрів-міжнародників). Узагальнення результатів досліджень зазначених вище науковців, у свій час дозволило освітянам з'ясувати позитивні аспекти організаційного й педагогічного досвіду німецьких колег, а також обґрунтувати рекомендації щодо його ефективного використання у справі реформуванні вітчизняної системи вищої освіти в межах інтеграції до європейського простору.

Однак, працівники освітньої сфери й багатьох інших європейських країн, в тому числі й півдня Європи, зокрема Італії, Іспанії, Португалії, Греції, Кіпру та т. ін. теж мають неабиякі успіхи й здобутки в забезпеченні досить високого рівня якості формування сукупності теоретичних знань, практичних умінь та навичок фахівців-фінансистів, а також багатовікові традиції здійснення діяльності в галузі вищої освіти. На жаль, організаційні аспекти та розроблені в цих південних державах методологічні принципи гарантування відповідної якості підготовки та компетентності зазначених спеціалістів залишились поза увагою вітчизняних науковців-педагогів.

У цій публікації ми зупинимось на відповідних аспектах підготовки магістрів-фінансистів лише у Іспанії, Португалії та Італії. Зокрема, структура іспанської системи вищої освіти є показово однорідною, адже майже

98% студентів економічного й фінансового профілю навчаються саме в університетах. В інших вищих навчальних закладах здійснюється підготовка лише фахівців з туризму, ремесел та деяких окремих галузей діяльності. При цьому, з майже сімдесяти іспанських університетів, лише два десятки – приватні. Функціонують й такі навчальні заклади, котрі фінансуються за рахунок коштів католицької церкви та громади. Переважну більшість вишів Іспанії можна класифікувати, як класичні університети, однак є й спеціалізовані, зокрема в наявності декілька політехнічних ВНЗ, а також так званий Відкритий університет дистанційного навчання.

Як правило, самі іспанські університети мають досить складну організаційну структуру і на практиці реалізують навчальні програми усіх кваліфікаційних рівнів. Так, різноманітні факультети університетів (Facultad Universitaria) пропонують абітурієнтам навчання тривалістю чотири-п'ять років, по закінченню якого випускники отримують “повний диплом” (Licenciado). У вищих технічних школах (Escuela Técnica Superior), наслідком навчання протягом аналогічного терміну є отримання так званого диплому “вищого інженера”. Освітній цикл великої кількості університетських (Escuela Univers), а також інженерно-технічних (Escuela Técnica de Ingeniería) шкіл триває лише три роки. Окремо приділяється увага студентам з особливими потребами.

Крім того, в Іспанії існує сектор “неуніверситетської” вищої освіти, до якого входить низка інститутів, котрі декларують отримання по закінченню повного курсу навчання двох видів дипломів:

– диплом, що є майже повністю еквівалентним до тих, які здобувають випускники університетів (Diplomado or Licenciado). При цьому, ті, хто навчається, опановують програму, подібну за структурою та змістом до навчальної програми класичного іспанського університету (кваліфікаційний рівень А);

– диплом нижчий за рангом у порівнянні з університетськими дипломами, який отримують переважно випускники навчальних програм, що спеціалізуються у галузі мистецтва (кваліфікаційний рівень В).

З метою успішної адаптації системи іспанської університетської освіти до загальноєвропейського освітнього простору, керівництвом цієї країни було прийнято та введено в дію низку законодавчих і нормативних актів, котрі регулюють освітню діяльність в цілому та оптимізують наявну структуру й відповідні процеси вищої освіти, зокрема, процедуру виконання дипломних робіт студентами і порядок навчання у аспірантурі.

Так, спеціальним Королівським указом від 21 січня 2005 р. було затверджено нову організаційну структуру іспанської університетської освіти, а також відповідні принципи реалізації навчання в аспірантурі. Аспірантура в Іспанії фактично є еквівалентною за змістом та структурою українській магістратурі. Зміст іншого Королівського указу №55, який датовано теж 21.01.2005 р., “Про установи в структурі університетській освіти й положення про дипломну освіту” стосується функціонування різного роду

інституцій у сфері вищої освіти. У цьому указі в основному зосереджується увага на першому циклі так званої “дипломної освіти”.

Протягом 2005–2007 рр. Радою по координації діяльності університетів Іспанії було розроблено відповідні Положення, що регулюють надання освітніх послуг для кожного з переліку наявних у іспанській системі вищої освіти циклів навчання, а також затверджено перелік навчальних закладів, котрі мають право надавати такі освітні послуги. Зокрема, у відповідності до зазначених вище Положень, університети цієї країни мають право самостійно розробляти та запроваджувати навчальні програми фактично усіх кваліфікаційних рівнів, у тому числі й для навчання у аспірантурі. Однак, розроблені програми вишами, мають обов'язково затверджуватися Радою по координації діяльності університетів.

Відповідно до зазначених вище Королівських указів, університетська освіта, набуття якої підтверджується відповідним дипломом, що є дійсним на території усієї країни, повинна реалізовуватися в межах двох основних циклів навчання:

– перший цикл (так звана “дипломна освіта”), під час якого студенти опановують базові поняття та набувають основні уміння й навички, актуальні для здійснення ними практичної професійної діяльності. Обсяг таких навчальних програм є еквівалентним 180–240 кредитів ECTS;

– аспірантура (магістратура) – це другий цикл університетської освіти, зміст якої зосереджено на поглибленому, спеціалізованому або ж міждисциплінарному навчанні. Метою такого навчання у магістратурі є відповідна академічна (отримання більш глибоких знань у певній проблемній галузі) чи професійна (розвиток практичних умінь та навичок у фаховій сфері) спеціалізація або ж здійснення наукових досліджень. Обсяг навчання 60–120 кредитів ECTS.

В останньому випадку, як правило, аспіранти (магістранти) планують подальший вступ до докторантури з отриманням наукового ступеню PhD. Запроваджено в Іспанії також й так званий “комбінований” тип магістерської освіти, який передбачає паралельне навчання більш ніж за однією спеціалізацією протягом одного того ж періоду часу. Після успішного закінчення повного циклу усіх зазначених вище програм їх випускники набувають ступінь магістра.

В структурі іспанської університетської освіти окрім зазначених вище двох циклів, існує й третій цикл, зміст якого спрямовано на поглиблене навчання методам, принципам та методикам реалізації науково-дослідної діяльності. В такому випадку, наприкінці навчання обов'язковим є прилюдний захист випускником дисертаційної роботи. Після успішного закінчення такого циклу ті, хто навчається одержують ступінь доктора філософії у певній галузі. Здійснення навчання за такими програмами забезпечує наявність найвищого академічного ступеня. Це, в свою чергу, надає її випускникам право викладати у вищій школі й проводити наукові дослідження.

Магістерські програми, які пропонують університети Іспанії, як правило, не є логічним продовженням певної програми підготовки бакалаврів. Переважно вони запроваджуються для тих осіб, які вже мають ступінь бакалавра і певний практичний досвід роботи (2–3 роки) у відповідній професійній галузі. Крім того, для того, щоб бути зарахованим на навчання за будь-якою магістерською програмою, абітурієнт не обов'язково повинен мати ступінь бакалавра з того ж самого напрямку.

В останньому випадку, а також якщо абітурієнт певної магістерської програми попередньо набув ступінь бакалавра не у класичному університеті, а у вищій професійної спрямування, запроваджуються додаткові програми так званої “домагістерської” підготовки (*Pre-master*). Зміст таких програм спрямовано на отримання мінімальної сукупності знань та умінь необхідних для опанування змісту підготовки магістрів.

Нормативна база, що регулює здійснення діяльності у галузі вищої освіти Іспанії передбачає наявність так званого “перехідного періоду” входження у єдиний Європейський освітній простір. Університети у разі відсутності так званих “офіційних” магістерських програм, у відповідності до потреб ринку праці та актуальних запитів роботодавців розробили власні програми підготовки магістрантів. Успішне опанування їх змісту передбачає отримання ступеня “*Master Universitario*”. І цей вид підготовки магістрів набув досить високу оцінку іспанської спільноти роботодавців й студентів.

Диплом, що свідчить про закінчення зазначеного виду магістратури не дає права вступу до докторантури. Однак, у зв'язку з тим, що такі магістерські програми користуються досить значним попитом на ринку освітніх послуг, переважна більшість університетів пропонує абітурієнтам навчання як за “офіційними”, так і за університетськими програмами підготовки магістрів, в тому числі й фінансистів.

Існують також програми “*Master interuniversitario*”, котрі запроваджуються двома або й більше державними університетами Іспанії. Виконання навчального плану в межах таких магістерських програм здійснюється цими університетами спільно (викладання частини навчальних дисциплін забезпечує один з ВНЗ-партнерів, а решти дисциплін – забезпечує інший партнер). Іспанські університети також активно співпрацюють з університетами інших європейських країн в межах програми Європейської Унії “*Erasmus Mundus*”. В такому випадку реалізуються магістерські програми “подвійного диплому”.

Навчальні програми підготовки магістрів-фінансистів у Іспанії є досить різноманітними, як за спеціалізацією, формою організації навчального процесу, обсягом у кредитах ECTS, так і за терміном здійснення повного циклу навчання. Зокрема, у іспанських вишах таких, як Університет Алькала, Вища школа економіки у Барселоні, Університет Рамон Луллій, Університет Помпей Фабра, Університет Валенсії, Валладолідський університет, навчають магістрів у галузі фінансів за такими програмами:

- “Фінансова та актуарна наука” (120 кредитів ECTS, термін підготовки – два роки);
- “Фінанси і банківська діяльність” (60 кредитів ECTS, термін підготовки – один рік);
- “Економіка і фінанси” (60 кредитів ECTS, термін підготовки – три семестри або ж 9 місяців);
- “Фінанси й міжнародна торгівля” (60 кредитів ECTS, термін підготовки – три семестри або 9 місяців);
- “Фінансові ринки і макроекономіка” (60 кредитів ECTS, термін підготовки – три семестри або 9 місяців);
- “Фінанси і зовнішня торгівля” (60 ECTS кредитів, термін підготовки – три семестри або 9 місяців);
- “Бухгалтерський облік і фінансовий менеджмент”, спеціалізація у сфері корпоративних фінансів (60 кредитів ECTS);
- “Бухгалтерський облік і фінансовий менеджмент”, спеціалізація у сфері контролінгу (60 кредитів ECTS);
- “Фінанси та оподаткування” (62 кредитів ECTS);
- “Фінанси та управлінський контроль” (60 кредитів ECTS);
- “Фінанси підприємств” (120 кредитів ECTS);
- “Фінансові ринки та управління капіталом” (60 кредитів ECTS).

Усі зазначені вище програми, забезпечують ринок праці не тільки Іспанії, а й інших країн Європи та світу висококваліфікованими фахівцями у галузі фінансів, котрі здатні забезпечити і власний добробут, і добробут держави та суспільства. Здійснення магістерської підготовки в іспанських вишах в Європі є вельми престижним. А для студентів з особливими потребами запроваджено низку пільг.

Досить схожими на іспанську є системи вищої професійної освіти, й зокрема магістерська підготовка фінансистів у Португалії та Італії. Так, на сьогоднішній день у Португалії функціонують більше ніж два десятки університетів. Зміни, котрі були зафіксовані у законодавчих актах, прийнятих у Португалії у 2005–2006 рр. стосовно функціонування вищої освіти, в першу чергу пов'язані із необхідністю її адаптації до єдиного європейського освітнього простору. Студентам з особливими потребами приділяється окрема увага.

Декретом, прийнятим урядом Португалії у 2006 році була затверджена нормативно-правова база стосовно запровадження: нових ступенів вищої освіти і відповідних видів дипломів; організації вищої освіти, котра реалізується в межах трьох навчальних циклів; розмежування цілей функціонування політехнічної й університетської підсистем вищої освіти; європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) визначення обсягів навчального навантаження; національної системи акредитації, яка охоплює кожен вищий навчальний заклад і всі цикли навчання, з метою контролю за виконанням чинних вимог.

Вища ж освіта Італії має досить гіпертрофований університетський і зовсім не значний “не університетський” сектори. Переважна більшість італійських вищих навчальних закладів є державними. В цій країні в наявності більше шести десятків ВНЗ університетського рівня. Серед них є державних і так звані “вільні”. Останні, хоча й діють за принципами самоуправління, однак їх дипломи мають офіційне визнання. Вони працюють за програмами державних університетів та час від часу інспектуються Міністерством освіти. Термін підготовки магістрів-фінансистів у ВНЗ Італії складає від дев'яти місяців до двох років.

Висновки. На жаль, межі цієї статті не дозволяють нам в повній мірі розкрити більшість існуючих нюансів функціонування європейської вищої освіти. Однак, розглянуті нами в цій публікації організаційні аспекти реалізації магістерської підготовки та відповідного формування професійної компетентності, зокрема магістрів-фінансистів, у південно-європейських державах, надають можливість вітчизняним науковцям-педагогам запозичити позитивний досвід закордонних колег, з метою успішного впровадження його у освітній сфері України.

Список використаної літератури

1. Ничкало Н. Порівняльна професійна педагогіка як галузь педагогічного знання / Н. Ничкало // Порівняльна професійна педагогіка : науковий журнал / гол. ред. Н. М. Бідюк. – Київ ; Хмельницький : ХНУ, 2011. – Вип. 1. – С. 6–18.

2. Яблочников С. Л. Аспекти професійної підготовки у ВНЗ фахівців економічного профілю / С. Л. Яблочников // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (Психолого-педагогічні науки). – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – № 3. – С. 136–139.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2015.

Яблочникова И. О. Осуществление подготовки магистров-финансистов в южно-европейских странах

В данной публикации раскрыто совокупность организационных аспектов, касающихся осуществления эффективной подготовки и успешного формирования профессиональной компетентности магистров финансовой сферы в высших учебных заведениях южно-европейских стран, в частности, Испании, Италии и Португалии. Уделено соответствующее внимание, как государственному сектору предоставления образовательных услуг, так и частному.

Кроме того, автором обосновано возможность заимствования имеющегося положительного опыта зарубежных коллег в деле подготовки высококвалифицированных экономистов, в частности, магистров-финансистов в Украине.

Ключевые слова: профессиональная подготовка магистров-финансистов, формирование компетентности, высшее профессиональное образование европейских стран.

Yablochnikova I. Implementation of the Master-financiers in the Southern European Countries

This publication discloses a set of organizational aspects related to the implementation of effective training and successful formation of professional competence of masters of finance in higher education institutions of the South European countries. In particular, attention is paid to training of financiers in universities in Spain, Italy and Portugal. The author of the marked features of this activity, both in the public sector institutions providing educa-

tional services, as well as private. Also identified universities, which implement training of masters-financiers and content of the programs.

It is noted that the Master's program-finance at various universities may differ materially. These differences relate to and focus attention on specific issues of the activity of the financier, and the number of academic hours denominated loans are scheduled institution under the relevant programs.

We consider the nuances that suggest a similar system of higher education in Spain, Italy and Portugal, as well as available-significant differences. Such nuances, according to the author, due to both the current economic situation in these countries and the level of socio-economic relations in society, and centuries-old traditions of national activities in the field of education.

In addition, the author has established the possibility of borrowing the existing positive experience of foreign colleagues in the implementation of training of highly qualified economists, in particular, Masters financiers in Ukraine.

Key words: *vocational training of masters, formation of competence, the European higher education.*